

ضرورت تاسیس نهاد مالی "صندوق ضمانت سرمایه گذاری کشاورزی" در زنجیره ارزش کشاورزی ایران

دکتر حسین شیرزاد
دکترای توسعه کشاورزی

اگرچه از سالهای ابتدایی دهه هشتاد ؛ تفکر تاسیس صندوق های ضمانت سرمایه گذاری بمنظور دسترسی بهتر به بازار اعتبارات بانکی، تنوع بخشی به منابع مالی ، افزایش حجم تسهیلات، افزایش زمان تسویه کامل، کاهش میزان وثیقه دریافتی، افزایش سرعت فرآیند اعطای تسهیلات و شرایط بهتری در مورد نرخ تسهیلات؛ تاسیس "صندوق های ضمانت سرمایه گذاری صنایع کوچک" در سال ۱۳۸۳ زیر نظر وزارت صمت و "صندوق ضمانت سرمایه گذاری تعاون"، ذیل وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی در سال ۱۳۸۸ عملیاتی شد. در این میان اما؛ متولیان بخش کشاورزی از این قافله عقب ماندند و نتوانستند از فضای ایجاد موسسات جبرانی و به شکل امروزی ترصندوق های ضمانت حمایتی آن دهه؛ استفاده نموده و برای نظام تامین مالی بانک محور خویش، نهاد حمایتی جدیدی بوجود آورند. طی سالهای بعد وزارت صنعت و معدن، این نهادهای مالی را توسعه داد و امروزه چهار نهاد مالی تضمین گر "صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک، صندوق ضمانت صادرات، صندوق بیمه سرمایه گذاری فعالیتهای معدنی و صندوق ضمانت

سرمایه گذاری صنایع کوچک" پایه های نوآورانه محصولات مالی در کشور را به موازات فعالیتهای " صندوق نوآوری و شکوفایی و صندوقهای پژوهش و فناوری غیردولتی (ائتلاف مالی ۱۸ صندوق) " تشکیل می دهند. پس از این منظر بخش کشاورزی دچار یک عقب افتادگی تاریخی در مبحث نهادسازی مالی می باشد.

در حال حاضر، تجربه موفق "صندوق های ضمانت سرمایه گذاری کشاورزی" به مثابه یک ضرورت، جهت جهش تولید و رونق مناسبات زنجیره ارزش در کسب و کارهای کشاورزی در ژاپن، مالزی، کره جنوبی، ایتالیا، فرانسه، انگلستان و آلمان برای بسیاری از کشورهای جهان تبدیل به الگو شده و جزیی جدایی ناپذیر از بسته حمایت های مالی به جامعه ذی نفعان و ذی مدخلان کشاورزی به شمار می رود.

اصولاً؛ نهادسازی مالی در حوزه کشاورزی در راستای نوسازی بخش و با هدف کاهش ریسک و پوشش انواع خطرات پیش روی سرمایه گذاران، بهره برداران و تجار کشاورزی و به عنوان ترتیبات نهادی "نظامات مکمل اعتباری"؛ در کنار «بانک های تخصصی کشاورزی»، «شرکت های تامین مالی و لیزینگ کشاورزی»، «شرکت های ضمانت اعتباری» و «صندوق های حمایت از توسعه کشاورزی» در دنیا از سابقه ای طولانی برخوردار است. چون بر طبق استانداردهای حسابداری، ترازنامه این صندوق ها با نسبت اهرمی بالا و بیش از ۷ برابر سرمایه ثبتي خویش قدرت تحمل ریسک داشته و به کمک "پایگاه داده ریسک اعتباری" می توانند تا حداکثر تا ۷۵ درصد اصل و سود تسهیلات بانکی کسب و کارها را ضمانت کنند.

پایگاه داده ریسک اعتباری کشاورزان، در اکثر کشورها از جمله فرانسه و ژاپن ذیل صندوق مزبور تاسیس شده و یک سیستم غیرانتفاعی است که با حق عضویت های بهره برداران متقاضی اداره می شود. اعضا داده های خود را ارائه می کنند و بعد از صحت سنجی سوابق اعتباری و تعیین ریسک انتظار نکول و رتبه بندی اعتباری کشاورزان متوسط و بزرگ مالک یا شرکتهای کشاورزی، در پایگاه داده ها؛ امتیازدهی و ذخیره می شود. این سیستم نظام اعتبار رسانی به بخش کشاورزی را انتظام می بخشد.

البته از منظر حاکمیت شرکتی؛ دینامیزم کارکرد صندوق های ضمانت در چند محور از جمله میزان سرمایه، فرایندها و مراحل ارایه ضمانت، ساز و کار اداره صندوق و مبحث حقوق سهامداری یا مالکیت با یکدیگر تفاوت های جدی دارند.

صندوق های ضمانت سرمایه گذاری کشاورزی در اکثر کشورهای دنیا، بخاطر تکثر و تنوع ریسک در بخش کشاورزی توسط دولت ها اداره می شوند. دارایی های صندوق های ضمانت سرمایه گذاری شامل سرمایه اولیه و ذخایر است. همچنین سهام پشتیبانی که صندوق ها از کمک های دولتی، مؤسسات مالی و اتحادیه ها و اصناف زنجیره ارزش دریافت می کنند.

ماهیت محوری صندوق ضمانت سرمایه گذاری کشاورزی به غیر از تامین اعتبارات در حوزه مکانیزاسیون، هوشمند سازی و اینترنت اشیا کشاورزی، صنایع تبدیلی، تکمیلی، قرآوری و انبارش از طریق صدور انواع ضمانت نامه، سبب تسهیل در برخورداری از اعتبارات بانکی، تضمین منافع فعالان کشاورزی، تسهیل وصول مطالبات و خرید خدمات و کالا در بازارهای بورسی و غیر بورسی می شوند.

ارزشیابی ریسک اعتباری، صدور ضمانت نامه و جبران نكول، سه ركن اصلی صندوق ضمانت سرمایه گذاری می باشند. محور حمایت های صندوق؛ حول مکانیزم ارایه ضمانت نامه اعتباری زیرساختی، ضمانت نامه اعتباری، بیمه نامه اعتباری و مشاوره مدیریتی دور می زند و در یک تقسیم بندی کلی تر ضمانت های صندوق به دو بخش اعتباری و پیمانکاری تقسیم می شود که ضمانت های اعتباری (تسهیلات بانکی سرمایه ثابت و در گردش) جهت پوشش کسری وثیقه تسهیلات اعطایی به کسب و کارها به نفع بانک ها و مؤسسات اعتباری دارای مجوز بانک مرکزی؛ صدور ضمانت نامه اعتبار خریدار (نهاده ها) که به نفع بهره برداران کشاورزی و تامین کنندگان نهاده و فراهم آوری امکان خرید اعتباری و نسبه صادر می شود و ضمانت نامه های پیمانکاری نظیر ضمانت نامه شرکت در مزایده، مناقصه، حسن انجام کار و پیش پرداخت برای اجرای انواع قراردادهای در کشاورزی قراردادی و حتی کشت فرا سرزمینی، ضمانت نامه گمرکی، ضمانت نامه های قضایی، ضمانت نامه استرداد کسور وجه الضمان (بیمه، مالیات) با شرایط سهل تر از سیستم بانکی به نفع فعالین اقتصادی زنجیره های ارزش کشاورزی صادر می شود.

البته صدور ضمانت نامه ها متناسب با روند افزایش سرمایه صندوق و تغییرات در فضای کسب و کار کشاورزی به پیش رفته، و بطور مستمر با پیشنهاد هیات عامل و طی تصمیمات مجمعی افزایش پیدا خواهد کرد.

اولویت های صدور ضمانت نامه؛ جهت گیری به سمت تزریق فنآوری و تحقیق و توسعه کسب و کارهای های کشاورزی، واحدهای صادراتی (دارای

سوابق صادراتی)، اتمام طرح های ایجاد با پیشرفت فیزیکی حداقل ۷۰ درصد، تامین سرمایه در گردش جهت افزایش ظرفیت تولید صنایع تبدیلی تکمیلی، نوآوری های ژنتیکی بذر، کود و سم و طرح های اشتغال زا (طرح هایی که سرانه مالی اشتغال پایین داشته باشند)، خواهد بود. بر اساس تجارب جهانی؛ فعالیت های ضمانت سرمایه گذاری ها این قابلیت را دارد که محل بسیاری از سیاستهای دولت جهت اجرایی نمودن سیاستهای الگوی کشت، آمایش آب محور و نظام بهره برداری مطلوب و هدایت منابع مالی باشد.

هدایت منابع مالی می تواند بعنوان ابزار خط مشی گذاری با اهداف متعددی از جمله هدایت منابع به نوع خاصی از مصارف (کشت علوفه و گیاهان کم آب بر)، بخش مشخصی از سیاست گذاری کشاورزی (اجرایی الگوی کشت)، نوع مشخصی از نظام بهره برداری (تعاونی تولید، شرکتهای سهامی زراعی، کشت و صنعتها، هولدینگهای چندمنظوره زنجیره ارزش)، صورت پذیرد. بنابراین برای نوسازی آتی کشاورزی و جهش تولید ناگزیر به ایجاد نهادهای مالی نوین نظیر صندوق های ضمانت سرمایه گذاری کشاورزی در آینده ای نزدیک می باشیم.